

REPERE EPISTEMOLOGICE PRIVIND MANAGEMENTUL ACTULUI EDUCATIV REALIZAT DE DIRIGINTE ÎN POSTMODERNITATE

Carolina CALARAȘ, dr., conf. univ

Summary

This article represents a theoretical study focused on analysis and interpretation of epistemological points concerning the management of the educational Act made by the head teacher in Postmodernity. The material contains a range of specifications and conceptual boundaries, reflects the basic principles of educational management, which correlates with the activity and functions of the head teacher.

Reforma învățământului a antrenat restructurarea managerială la toate nivelurile procesului educațional. Trecerea de la pedagogia restrictivă, autoritară, la pedagogia umanistă, axată pe respectarea individualității și drepturilor copilului, necesită o reconsiderare și eficientizare a întregului proces educativ, inclusiv al managementului educațional.

Managementul educațional, abordat ca sistem și pîrghie de creare a condițiilor optime pentru asigurarea manifestărilor potențialului creativ uman, ocupă un loc central în organizarea și monitorizarea eficientă a activității dirigintelui desfășurată în unitatea de învățămînt.

Amploarea schimbărilor din cadrul societății și a învățămîntului constituie o provocare cu referire la restructurarea managementului educațional, în general, și a managementului clasei de elevi, în special. Profesorii – diriginți reprezintă agenții cei mai apropiați de copii și părinți, cei mai responsabili actori ai transformărilor educative și schimbărilor comportamentale ale elevilor. În această ordine de idei, funcția esențială a dirigintelui rezidă în organizarea și desfășurarea unui ansamblu de activități cu caracter educativ, ce ar contribui la formarea conduitei etice a elevilor și ar asigura valorificarea/completarea influențelor, care parvin din cadrul formal, nonformal și informal.

Educația din perspectivă epistemologică semnifică un proces de influențare amplă și conștientă, sistematică, orientată spre dezvoltarea facultăților morale, intelectuale, psihofizice, estetice și tehnologice ale copiilor, avînd drept scop culturalizarea și inserția socială a acestora, iar ca direcție de evoluție a activității de formare-dezvoltare a personalității în sec. XXI reperează pe educația permanentă și autoeducație [5].

Educația permanentă este considerată de mulți cercetători din domeniul științelor educației ca un instrument eficient care va pregăti omul să ducă la bun sfîrșit sarcinile și responsabilitățile pe care le impune viața. În măsură în care autoeducația reflectă continuitatea activității de formare-dezvoltare a personalității,

educația permanentă devine expresia unei relații ce înglobează toate formele, modalitățile și momentele actului educativ [5].

În contextul dat omul îndeplinește în societate concomitent funcția de educator și educat, realizând un *act social*, cu caracter educativ. Deci este evident că procesul educațional din instituțiile de învățământ necesită profesioniști capabili să dirijeze acțiunile cu caracter social formativ, care în pedagogia postmodernă sunt desemnate prin conceptul de *act educativ* [7, p.18].

Pentru a raporta în mod adecvat termenul *act* la partea a doua a sintagmei, *educativ*, am recurs la o analiză semantică și conceptuală a perspectivelor pedagogice de aplicare a acesteia. Astfel, în dicționarul explicativ al limbii române se precizează că *actul reprezintă rezultatul unei activități conștiente care are un scop sau tinde spre realizarea unui scop* [12]. Dicționarul de sinonime al limbii române atestă faptul că termenul *act* și *acțiune* sunt sinonime.

Prin urmare, putem recurge la termenul *act* atunci când abordăm un ansamblu de acțiuni, adică *un polisistem compus din mai multe componente-sisteme, organizate ierarhic, aflate într-o relație de interdependență* [7, p.19].

Termenul *educativ*, în opinia lui Cristea S., denotă practicile și acțiunile orientate spre formarea-dezvoltarea personalității [14]. De fapt, fenomenul educațional se manifestă la toate nivelurile existenței sociale ca formă de activitate, relație, comportament și ca efect în sensul determinării evoluției umane prin participarea conștientă a omului la acțiunile enumerate.

Din punct de vedere filozofic, relația dintre om ca realitate ontologică și educația ca fenomen sociouman se manifestă ca *act social complex*. Din momentul în care acest act social este orientat spre formarea, modelarea conștientă a personalității umane, el se prezintă drept unul educativ.

În virtutea faptului că activitățile educative se realizează planificat în cadrul instituțiilor formale, în și prin procesul de învățământ, în plan nonformal, în limitele pregătirii generale și a *educației permanente* cu implicarea elevilor și părinților, conceptul *act educativ* urmează a fi aplicat activ în științele și praxiologia educației, inclusiv în domeniul managementului educațional.

Abordarea aspectului dat prin prisma *viziunii integraliste* și a integralității formării profesionale, a educației elevilor [5], evidențiază necesitatea îmbinării teoriei, practicii și experienței avansate, conturând importanța conștientizării conceptului de *management al actului educativ*.

Studiul teoretic al specificului dirijării actului educativ a pornit de la analiza logică a definiției lui De Landsheere V., care consideră *managementul educațional drept știință/activitate elaborată printr-o strategie de cercetare de tip interdisciplinar, axată pe investigarea evenimentelor ce intervin în procesul*

organizării, desfășurării unei activități pedagogice ce include și gestiunea programelor cu caracter educativ [Apud 5, p.11].

Dat fiind faptul că o *activitate*, prin definiție, înseamnă *un ansamblu de acte fizice, intelectuale, morale* [7, p.18], precizăm că activitatea pedagogică reprezintă *un ansamblu de acte educative*, care necesită o anumită proiectare, dirijare, conducere și orientare spre un anumit scop. Toate aceste elemente țin de teoria educației și managementul educațional.

În această ordine de idei, *managementul actului educativ* reprezintă un element constitutiv al *managementului educațional*, care poate fi definit ca *proces direcționat spre îndeplinirea obiectivelor instituției de învățământ* prin antrenarea resurselor umane, aplicabile la toate nivelurile acesteia *în baza realizării funcțiilor de proiectare – organizare, orientare – îndrumare, reglare – autoreglare a structurilor instituționale* [9].

Managementul educațional se realizează la toate nivelurile de conducere ale sistemului de învățământ. Astfel, conducerea managerială globală, optimă, strategică angajează toate nivelurile conducerii: a) *de vîrf* (Ministerul Educației și Tineretului); b) *intermediar* (departamentele / direcțiile generale de învățământ, rectoratele universitare); c) *nivelul de bază* (unitățile de învățământ, facultatea, clasa de elevi etc.). Absolut toate cadrele didactice care, prin statut social și roluri pedagogice, intervin la diferite niveluri ale sistemului și procesului de învățământ, ca factori de decizie, în științele pedagogice și practica educațională se consideră manageri [12].

Practica managementului educațional presupune valorificarea experienței de conducere și dirijare a elevilor și a cadrelor didactice, implicate în proiectarea, realizarea, dezvoltarea și monitorizarea activităților pedagogice. În acest context, putem vorbi despre următoarele categorii de manageri școlari: educatori, învățători, profesori la diverse discipline, profesori – diriginți, psihologi școlari, directori adjuncți responsabili de munca instructiv – educativă, directori.

Pentru a contura funcțiile și conținutul activității de conducere și dirijare a *actului educativ*, realizate de către profesorul-diriginte, a fost necesar mai întâi să fie analizate detaliat *principiile de bază ale managementului educațional/pedagogic*, deoarece acestea desemnează liniile normative inițiale necesare pentru *eficientizarea socială a activității de formare-dezvoltare permanentă a personalității la toate nivelurile ierarhice, verticale și orizontale ale sistemului și ale procesului de învățământ* [12, p.231].

Astfel, *principiul conducerii globale, optime și strategice a sistemului și a procesului de învățământ* asigură sinteza și direcționarea trăsăturilor specifice ale managementului pedagogic. Conducerea globală – optimă – strategică subordonează, din punct de vedere funcțional și structural, imperativele

administrative, reproductive, executive care abordează problemele generale și esențiale ale sistemului și procesului de învățământ.

Principiul conducerii eficiente a sistemului și a procesului de învățământ prin acțiuni de informare – evaluare – comunicare managerială vizează perfecționarea continuă a politicilor educaționale la nivel global, teritorial, local. Informarea și evaluarea managerială asigură diagnoza sistemului și a procesului de învățământ, iar aceasta contribuie la efectuarea prognozării manageriale, care, la rândul ei, permite realizarea eficientă a orientărilor metodologice, strategice și tactice, acțiunile de cercetare – ameliorare – ajustare structurală – restructurare – reformare a actului managerial, atât de important în evoluția sistemului și a procesului de învățământ.

Principiul conducerii superioare a sistemului și a procesului de învățământ vizează interdependența funcțiilor și a structurilor asumate la nivel social. Din considerentele că acest principiu evidențiază prioritatea funcțiilor manageriale în raport cu structurile date la nivel național, teritorial și local, trebuie să menționăm faptul că dirigințele, în activitatea sa, e dator să se conformeze conducerii vizate, îmbinând armonios colaborarea, subordonarea și dirijarea cu imperativele executive de educație – formare concretă a elevului și valorizarea la maximum a familiei acestuia.

Principiul conducerii complexe a sistemului și a procesului de învățământ vizează interdependența funcțiilor și a structurilor manageriale asumate la nivel social. Acest principiu evidențiază caracterul unitar, integral al conducerii manageriale, care stimulează permanent raporturile de interdependență și de complementaritate pedagogică dintre: a) funcțiile și structurile manageriale de planificare – organizare, orientare – îndrumare, reglare – autoreglare a sistemului și a procesului de învățământ; b) acțiunile manageriale de informare – evaluare – comunicare a deciziei, în legătură cu starea sistemului și a procesului de învățământ; c) operațiile manageriale de diagnoză și de prognoză a sistemului și a procesului de învățământ [Apud, 5, pp, 13-14].

Funcțiile dirigintelui, analizate prin prisma principiilor managementului pedagogic, pot fi calificate și reduse la una esențială: *promovarea valorilor prin acțiunile de animare și susținere a inițiativelor elevilor și părinților, valorizând creativitatea, inteligența și moralitatea acestora.*

În acest mod se produce o corelare cu ideile din pedagogia postmodernă, în care cercetătorii abordează *evoluția managementului pedagogic ca management al calității*, relevând importanța proiectării și realizării educației la nivelul *triadei funcționale: planificare – organizare, orientare – îndrumare metodologică și reglare – autoreglare* [12, p.232].

Așadar, managementul actului educativ realizat de diriginte devine, prin definiție, un management al calității, angajând funcțiile directe ale dirigintelui, care

asigură planificarea și organizarea activității colectivului de elevi, realizează orientarea și îndrumarea metodologică a acestora prin intermediul strategiilor educative elaborate, ce contribuie la reglarea acțiunilor preconizate, formarea imaginii elevului care se include și într-un proces de autoreglare și autoeducație la toate nivelurile: comportamental, relațional, de optimizare a însușitei, sporire a calității învățării, frecvenței, creativității.

O atenție deosebită în studiile de specialitate se acordă perspectivei interpretative de analiză a activității organizației școlare. De exemplu, Cristea S. evidențiază implicațiile interne ale mediului, angajarea personală și interpersonală a actorilor educației: profesorii, diriginții, elevii și familia. Perspectiva interpretativă de analiză a activității instituției de învățământ include observarea participativă a acesteia și managementul imaginii, care dinamizează și orientează activitatea dirigintelui în calitate de manager al actului educativ. Din aceste considerente, școala apare ca un *mediu stimulativ deschis cu statut de serviciu psihosocial permanent* [12; 16; 17] și pedagogic eficient, putem completa noi, deoarece dirigințele, în funcția sa cea mai importantă de manager al actului educativ, e obligat să se axeze pe principiile educației permanente, ce include și autoeducația. Astfel, accentuăm ideea asigurării conexiunii inverse dintre *norma instituției școlare și realitatea acesteia*, ceea ce solicită dirigintelui cunoașterea tuturor exigențelor abordate de școală față de elevi și familie în raport cu situația reală. Acest fapt indică încă o funcție importantă a dirigintelui: *monitorizarea continuă a conduitei elevilor clasei pentru a dirija formarea imaginii lor și a participa la formarea imaginii familiei și a instituției de învățământ*. Situația dată scoate în evidență următoarea funcție realizată de diriginte în interiorul și în exteriorul clasei de elevi: consilierea psihopedagogică a elevilor și a părinților.

Consilierea psihopedagogică stimulează organizarea și armonizarea raporturilor complexe dintre elevi, dintre elevi și părinți, dintre elevi și profesori și dintre agenții educativi cu care colaborează școala și clasa concretă de elevi. Prin urmare, consilierea psihopedagogică realizată de diriginte stimulează formarea sintalității colectivului de elevi, prin valorificarea fiecărui individ în parte și a întregii clase școlare în integritatea relațiilor interpersonale. Colectivul de elevi reprezintă un mediu eficient de integrare socială, care pregătește personalitatea individului pentru rolurile de adult.

Din perspectiva reflecțiilor expuse, putem formula următoarele **concluzii**:

- conținutul conceptului *act educativ implică diverse aspecte, iar managementul actului educativ* reprezintă o conducere formală (oficială) realizată de profesorul – diriginte, care constă în coordonarea activității procesuale;

- managementul actului educativ are următoarele funcții: diagnoza, prognoza, proiectarea, decizia, organizarea și desfășurarea acțiunilor, motivarea, consilierea elevilor și părinților, crearea climatului moral în interiorul colectivului de elevi,

controlul/evaluarea și îndrumarea elevilor și a colectivului în integritatea sa;

- managementul actului educativ realizat de diriginte are continuare și impact ce se extinde asupra planului nonformal și a celui informal al activității. Eficiența actului educativ reprezintă rezultatul interacțiunii tuturor factorilor și condițiilor ce participă la desfășurarea lui. Rolul fundamental al dirigintelui constă în coordonarea și asigurarea unității tuturor influențelor educative ce se exercită de către membrii colectivului pedagogic și de către toți factorii educativi antrenați în acest proces complex. Activitatea de coordonare realizată de diriginte se concretizează prin organizarea unui ansamblu de acțiuni educative de completare, valorificare și sinteză a influențelor educative, care s-au exercitat atât în cadrul instituției de învățământ cât și în afara ei. Exercițarea acestui rol presupune realizarea următoarelor obiective:

- cunoașterea personalității elevilor și orientarea lor în dobândirea conștiinței de sine;
- formarea unui comportament civilizată prin cultivarea moral-spirituală a elevilor;
- asigurarea succesului la învățătură a elevilor și orientarea lor spre autoeducație;
- formarea colectivului de elevi și consolidarea sintonității acestuia;
- colaborarea cu părinții în vederea eficientizării educației familiale;
- colaborarea cu administrația instituției în vederea orientării școlare și profesionale a elevilor.

Obiectivele nominalizate și perspectiva valorificării conținuturilor generale ale activității de formare/dezvoltare morală, intelectuală, tehnologică, estetică, psihofizică a personalității elevului demonstrează importanța formării profesionale inițiale și continue a cadrului didactic în calitate de diriginte/manager al actului educativ prin prisma principiilor *educației permanente*.

Demersul educațional modern, amplexarea ce o ia educația nonformală și informală, deschiderea spre *noile educații* și specificul activității dirigintelui preconizează o formare profesională care va lichida decalajul dintre pregătirea teoretică și practică, pentru exercițarea eficientă a funcțiilor de diriginte ca manager al actului educativ.

Bibliografie

1. Baban, A., (coord.), Consiliere educațională. Ghid metodologic pentru orele de dirigenție și consiliere, Imprimeria Ardealul, Cluj-Napoca, 2001.
2. Barker, R.G., Ecological Psychology. Studying the Environment of Human Behavior, Stanford University Press, Stanford, California, 1968.
3. Blake, R., Monton, J., The Managerial Grid. Key Orientations for Achieving

- Production Through People, Gulf Publishing Company, Houston, Tehas, 1964.
4. Bontaș, I., Pedagogie, Editura All Educațional, București, 1996.
 5. Calaraș, C., Gonciar, E., Dirigințele- manager al actului educativ, CEP USM, Chișinău, 2009.
 6. CĂLIN, M., Filozofia educației. Antologie., Editura Aramis, București, 2001.
 7. Călin, M., Teoria și metateoria acțiunii educative, Editura Aramis, București, 2003.
 8. Chemana, R., Larousse. Dicționar de Psihanaliză, Editura Univers Enciclopedic, București, 1997.
 9. Clarke, P., Comunități de învățare: școli și sisteme, Editura Arc, Chișinău, 2002.
 10. Cojocaru, V.Gh., Management educațional. Ghid pentru directorii unităților de învățământ, Editura Știința, Chișinău, 2002.
 11. Cojocaru, V.Gh., Schimbarea în educație și Schimbarea managerială, Editura Lumina, Chișinău, 2004.
 12. Cole, G.A., Managementul personalului, Editura Codecs, București, 2002.
 13. Convenția cu privire la drepturile copilului, ONU, UNICEF, 2000.
 14. Cristea, S., Fundamentele științelor educației. Teoria generală a educației, Editura Litera Educațional, Chișinău, 2003.
 15. Cristea, S., (coord. general), Curriculum. Pedagogie pentru formarea cadrelor didactice, Editura Didactică și Pedagogică R.A., București, 2006.
 16. Cucoș, C., Timp și temporalitate în educație, Editura Polirom, Iași, 2002.
 17. Cuznețov, L., Banuh, N., Filozofia educației, Ed. UPS „I.Creangă”, Chișinău, 2004.